

Ljuba Slijepčević

Zaštita od porodičnog nasilja kroz porodično i krivično pravo, Zakon o sprečavanju nasilja u porodici, praksu domaćih sudova te praksu Evropskog suda za ljudska prava

Uvod

Nasilje u porodici s obzirom da se odvija u privatnoj sferi, često ga je teško prepoznati i kazniti u odnosu na ostale javne forme nasilja. Pravo je svakog čoveka na život bez nasilja. Nasilje je prisutno unutar porodičnih, životnih i širih društvenih zajednica, u svim slojevima društva i među svim starosnim, etničkim i religijskim grupama. Ispoljava se kao verbalno, fizičko, seksualno, ekonomsko, psihološko ili emocionalno nasilje. Uspešno suzbijanje i sprečavanje nasilja u porodicama i porodičnim zajednicama zahteva aktivnu ulogu društva u celini, a pre svega državnih organa i institucija koji su zakonom određeni kao subjekti zaštite, među kojima naročiti značaj imaju organi policije i pravosudni organi – sudovi i tužilaštvo, prekršajni sudovi te centar za socijalni rad. Važno je istaći da nasilje u porodici predstavlja pre svega kršenje ljudskih prava. Organi vlasti su dužni da spreče nasilje u porodici, da pruže zaštitu žrtvama i da krivično gone počinioce.

Kao krivično delo nasilje u porodici je prvi put određeno Krivičnim zakonikom Srbije 2002. godine u članu 118a. Značajne promene usledele su Krivičnim zakonikom iz 2006. godine kojim su ublažene kazne za počinioce (čl.194.)

Porodični zakon čl. 10 zabranjuje nasilje u porodici i navodi da svako ima, u skladu sa zakonom, pravo na zaštitu od nasilja u porodici. Zakon taksativno navodi oblike nasilja u čl. 197.

Ustav Republike Srbije također u članu Član 97 st 2. Garantuje "ostvarivanje i zaštitu sloboda i prava građana; ustavnost i zakonitost; postupak pred sudovima i drugim državnim organima; odgovornost i sankcije za povredu sloboda i prava građana utvrđenih Ustavom ..." Ustav Republike Srbije također u članu 25 utvrđuje zaštitu nepovredivosti fizičkog i psihičkog integriteta dok u članu 64 propisano da pravo deteta bude zaštićeno od psihičkog, fizičkog, ekonomskog i svakog drugog iskorišćavanja ili zloupotrebljavanja. Ustav Republike Srbije također u članu Član 97 st 2. Garantuje "ostvarivanje i zaštitu sloboda i prava građana; ustavnost i zakonitost; postupak pred sudovima i drugim državnim organima; odgovornost i sankcije za povredu sloboda i prava građana utvrđenih Ustavom ..."

Narodna Skupština Republike Srbije usvojila je novi Zakon o sprečavanju nasilja u porodici. Zakon je stupio na snagu 2. decembra 2016. godine, a primenjuje se od 1. juna 2017. godine

Republika Srbija je potpisala Konvenciju Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, (Istanbulska konvencija) 4. aprila 2012. godine, a Skupština Srbije je 31. oktobra 2013. godine ratifikovala ¹

Materijalno pravnom legislativom, konkretno na osnovu Porodičnog zakona dati su osnovni pojmovi prema kojima nasilje u porodici jeste ponašanje kojim jedan član porodice ugrožava telesni

¹ (Službeni glasnik Republike Srbije, Međunarodni ugovori 12-13) koja je stupila na snagu 1. augusta 2014. godine

integritet, duševno zdravlje ili spokojstvo drugog člana porodice. Nasilje u porodici čini svako ko primenom nasilja, pretnjom da će napasti na život ili telo, drskim ili bezobzirnim ponašanjem ugrožava spokojstvo, telesni integritet ili duševno stanje člana svoje porodice. To je ponašanje kojim član porodice ugrožava telesni integritet, duševno zdravlje ili spokojstvo drugog ili drugih članova porodice. Svako ima pravo na zaštitu od nasilja u porodici, u skladu sa zakonom.

Naš zakonodavac je zaštitu u slučajevima porodičnog nasilja predvideo u Porodičnom i Krivičnom zakonu I ZAKONU O SPREČAVANJU NASILJA U PORODICI .Postupci koji se vode u slučajevima porodičnog nasilja pokreću se odvojeno, ali to ne znači da se lice mora opredeliti za jedan vid zaštite, naprotiv, lice može pokrenuti oba postupka koja će se voditi istovremeno.

Porodično – pravna zaštita

U porodično – pravnom sporu postupak pokreće : član porodice prema kome je nasilje izvršeno, njegov zakonski zastupnik, javni tužilac i organ starateljstva.

Aktivno legitimisani u ovom sporu je član porodice. Članovima porodice u smislu Porodičnog zakona² čl 197 st 3 Članovima porodice u smislu stava 1 ovog člana smatraju se:

1. supružnici ili bivši supružnici;
2. deca, roditelji i ostali krvni srodnici, te lica u tazbinskom ili adoptivnom srodstvu, odnosno lica koja vezuje hraniteljstvo;
3. lica koja žive ili su živela u istom porodičnom domaćinstvu;
4. vanbračni partneri ili bivši vanbračni partneri;
5. lica koja su međusobno bila ili su još uvek u emotivnoj ili seksualnoj vezi, odnosno koja imaju zajedničko dete ili je dete na putu da bude rođeno, iako nikada nisu živela u istom porodičnom domaćinstvu.

U članu 197.tačka 1. Porodičnog zakona se nasilje u porodici definiše kao ponašanje kojim jedan član porodice ugrožava telesni integritet, duševno zdravlje ili spokojstvo drugog člana porodice. Radnja je data alternativno ali je sud taj koji ceni da li je neka radnja nasilje ili ne. Dalje se u članu 197.tačka 2. Nasiljem u porodici, u smislu stava 1 ovog člana, smatra se naročito:

1. nanošenje ili pokušaj nanošenja telesne povrede;
2. izazivanje straha pretnjom ubistva ili nanošenja telesne povrede članu porodice ili njemu bliskom licu;
3. prisiljavanje na seksualni odnos;
4. navođenje na seksualni odnos ili seksualni odnos sa licem koje nije navršilo 14. godinu života ili nemoćnim licem;
5. ograničavanje slobode kretanja ili komuniciranja sa trećim licima;

² ("Sl. glasnik RS", br. 18/2005, 72/2011 - dr. zakon i 6/2015)

6. vređanje, kao i svako drugo drsko, bezobzirno i zlonamerno ponašanje.

Prvostepeno je nadležan Osnovni sud. Slučajevi za utvrđivanje mera protiv nasilja u porodici se vode po hitnom postupku (8 dana je rok za zakazivanje ročišta).

Porodični zakon u čl 198 predviđa pet mera zaštite od nasilja:

1. Iseljenja nasilnika iz zajedničkog stana
2. Useljenje lica koje je trpelo nasilje
3. Zabrana približavanja na određenoj udaljenosti
4. Zabrana pristupa u prostor oko mesta stanovanja/rada člana porodice
5. Zabrana daljeg uznemiravanja

Zakon navodi da protiv lica koje vrši nasilje sud može odrediti jednu ili više mera zaštite od nasilja u porodici. Sud može ustanoviti i one mere koje nisu postavljene u tužbenom zahtevu ukoliko nađe da je to celishodno. Zakon nadalje propisuje da ako organ starateljstva nije pokrenuo postupak u sporu za zaštitu od nasilja u porodici, sud može zatražiti od organa starateljstva da pruži pomoć u pribavljanju potrebnih dokaza i da iznese svoje mišljenje o svrsishodnosti tražene mere. U zakonu se dakle navodi da sud može zatražiti od organa starateljstva mišljenje o svrsishodnosti mere, a u praksi zapravo sud neće izreći ni jednu meru koju nije predložio organ starateljstva. Žrtvu dakle organ starateljstva upućuje na sud, a sud sudbinu žrtve poverava mišljenju organa starateljstva

Merama zaštite koje je ovlašćen da odredi sud, privremeno se zabranjuje ili ograničava održavanje ličnih odnosa sa drugim članom porodice. Propisane mere su izdavanje naloga za iseljenje iz porodičnog stana ili kuće, bez obzira na pravo svojine odnosno zakupa nepokretnosti, izdavanje naloga za useljenje u porodični stan ili kuću, bez obzira na pravo svojine odnosno zakupa nepokretnosti, zabrana približavanja članu porodice na određenoj udaljenosti, zabrana pristupa u prostor oko mesta stanovanja ili mesta rada člana porodice i zabrana daljeg uznemiravanja člana porodice. Ove mere se određuju na najviše godinu dana, a u slučaju potrebe mogu se produžavati, kao što se mogu i ukinuti, ako se za to steknu uslovi.

Prema stavovima sudske prakse, mere zaštite od nasilja u porodici, kao i njihov broj i vrsta, odmeravaju se u skladu sa utvrđenim stepenom nasilja koje je nasilnik ispoljio prema žrtvi nasilja, kao i procenom opasnosti od ponavljanja nasilja, pri čemu je potrebno maksimalno uvažiti mišljenje žrtve o stepenu opasnosti koja joj preti, jer se zaštita pruža žrtvi, pa je njena subjektivna procena, zasnovana na dotadašnjim odnosima sa nasilnikom, osnovni element koji je potrebno uzeti u obzir prilikom određivanja mere zaštite u konkretnom slučaju. Vremenska i prostorna distanca za obe strane stvara preduslove za iznalaženje rešenja u cilju prevazilaženja nastale situacije i stabilizacije međusobnih odnosa. Žrtvama porodičnog nasilja ove mere treba da obezbede mir, spokoj i bezbednost za određeni vremenski period, kao i život bez straha od daljeg nasilja, a takođe i oslobođenje od trauma i oporavak.

Važno je napomenuti da ove mere ne treba da predstavljaju kaznu za učinioca nasilja, već je njihovo dejstvo prvenstveno preventivno. One treba da opominju i upozoravaju učinioca na to kakve ga zakonske posledice očekuju za slučaj da ubuduće ponovi svoje delo, pa kao takve treba da imaju preventivno dejstvo.

Kada se pred sudom pojave karakteristični oblici fizičkog nasilja kao što su telesne povrede ili pretnje ubistvom, ako postoje relevantni dokazi i žrtva ostane kod tužbe, sud obično neće imati dilemu. Međutim, kao što smo videli nasiljem u porodici smatra se, naročito, između ostalog, i vređanje, kao i svako drugo drsko, bezobzirno i zlonamerno ponašanje. Ovde će se najčešće pojaviti razlike u vrednosnoj oceni svakog pojedinačnog pojavnog oblika nasilja u porodici.

Iz sudske prakse

“Kada se navedeno ima u vidu onda se ne mogu prihvatiti stavovi iz revizije da je tužba morala biti odbačena kao nerazumljiva, da u postupku nije utvrđeno koje je on radnje preduzeo prema tužiocima a koje se mogu tretirati kao nasilje i da je ceo postupak protiv njega posledica postupanja njegovog zeta DD, a koji je savetnik načelnika MUP-a Po članu 12. Porodičnog zakona organu starateljstva je u poslovima zaštite porodice poverena posebna i značajna uloga, a taj organ je u ovom postupku, uzevši u obzir sve što je navedeno, a što je i taj organ utvrdio kroz dugogodišnje praćenje porodice, našao da ponašanje tuženog zbog svog kontinuiteta ima karakter proganjanja, što su nižestepeni sudovi s pravom i uvažili. Sve su to razlozi zbog kojih je i odlučeno kao u izreci na osnovu člana 414. stav 1. ZPP.”³

Dugotrajno trpljenje tužitelja/tužilje kao žrtve proizilazi iz izvedenih dokaza i izveštaja Centra za socijalni rad, kao stručnog organa. Prema okolnostima konkretnog slučaja činjenica da se tužilja nije ranije obraćala za pomoć - ne može teretiti tužilju u ovom postupku, niti dovodi u sumnju postojanje dugogodišnjeg nasilničkog ponašanja tuženog. Za drugačiju odluku, suprotno navodima revizije - nije od značaja činjenica da tuženi nije krivično ni prekršajno kažnjavao, kao ni ishod tekućeg krivičnog postupka za nasilje u porodici.

Zahtev za utvrđivanje mera zaštita od nasilja se može postaviti samostalno, ali i u okviru tužbe za razvod braka. Ove mere se mogu ustanoviti i kao privremene mere (u toku trajanja postupka) i ovde ne važi pravilo da privremena mere ne sme da iscrpi tužbeni zahtev.

Trajanje mera zaštite od nasilja je ograničeno na period do jedne godine, međutim, zainteresovano lice može ponoviti zahtev za produženje mere zaštite od nasilja sve dok ne prestanu razlozi zbog kojih je mera bila određena.

Mera zaštite od nasilja u porodici može prestati pre isteka vremena trajanja ukoliko prestanu razlozi zbog kojih je mera bila određena. Prestanak mere zaštite od nasilja traži član porodice koji je vršio nasilje I to tužbom za prestanak mere zaštite od nasilja.

Mere zaštite propisane su članom 198. stav 2. Porodičnog zakona. Zakonom predviđene mere zaštite nisu samo kazna za učinioca nasilja u porodici. One imaju i preventivno dejstvo jer opominju i upozoravaju učinioca na to kakve ga zakonske posledice očekuju za slučaj da ubuduće ponovi svoje delo, pa deluju i u cilju sprečavanja ponavljanja nasilničkog ponašanja. Mere zaštite moraju biti efikasne i svrsishodne kako bi mogle ostvariti svoj cilj na planu prevencije, kako posebne tako i opšte, a njihov krajnji cilj je zaštita porodice kao osnovne, ali i najznačajnije zajednice ljudskog društva, kako kao celine tako i svakog njenog člana pojedinačno. One ne štite samo žrtve nasilja, već i počinioca, jer ih svojim postojanjem i delovanjem osujećuju u ponavljanju takvog nedozvoljenog ponašanja i zaštićuju od ponovnog trpljenja zakonskih posledica. Za žrtve porodičnog nasilja ove

³ presuda VRHOVNI KASACIONI SUD Rev 2576/2018 od 19.04.2018. godina

mere zaštite treba da budu takve da obezbede mir, spokoj i bezbednost za određeni vremenski period, život bez straha od daljeg nasilja, oslobađanje od trauma i oporavak od zadobijenih povreda.

Žalba ne zadržava izvršenje presude o određivanju ili produžavanju mere zaštite od nasilja.

“Po oceni Vrhovnog kasacionog suda, polazeći od mišljenja Centra za socijalni rad i postojećih okolnosti iz kojih proizilazi da postoji nasilje u porodici, pravilno su pobijanom odlukom određene adekvatne mere zaštite od nasilja u porodici u najdužem trajanju, koje su neophodne kako bi se tuženi objektivno sprečio u daljem ispoljavanju nasilničkog ponašanja i za tužilju obezbedili mir i spokojstvo za određeni vremenski period, život bez straha od ponovnog nasilja i oslobođenja od trauma. Izrečene mere: uzdržavanja od svakog zlonamernog i bezobzirnog ponašanja kojim se ugrožava telesni integritet, duševno zdravlje i spokojstvo tužilje i zabrana tuženom da se približava tužilji kao i prostoru oko njenog mesta stanovanja na udaljenosti manjoj od 300 metara, su određene pravilnom primenom člana 198. stav 1. i stav 2. tačka 3, 4. i 5. i člana 197. Porodičnog zakona srazmerno sadržini, intenzitetu i trajanju ispoljenog nasilja. Navodi revizije o pogrešnoj primeni materijalnog prava nisu osnovani.

Neosnovano se revizijom osporava nasilničko ponašanje tuženog. Neprijavljivanje nasilja u dužem periodu nadležnim organima ne isključuje automatski postojanje nasilja. Dugotrajno trpljenje tužilje kao žrtve proizilazi iz izvedenih dokaza i izveštaja Centra za socijalni rad, kao stručnog organa. Prema okolnostima konkretnog slučaja činjenica da se tužilja nije ranije obraćala za pomoć - ne može teretiti tužilju u ovom postupku, niti dovodi u sumnju postojanje dugogodišnjeg nasilničkog ponašanja tuženog. Za drugačiju odluku, suprotno navodima revizije - nije od značaja činjenica da tuženi nije krivično ni prekršajno kažnjavao, kao ni ishod tekućeg krivičnog postupka za nasilje u porodici.”⁴

Iako su žrtve nasilja često obeshrabrene da se iznova obraćaju MUP-u, strankama se preporučuje da svaki incident prijavljuju nadležnoj policijskoj stanici u cilju lakšeg dokazivanja u ovakvim sporovima.

U sporu za zaštitu od nasilja u porodici mesno je nadležan, pored suda opšte mesne nadležnosti, i sud na čijem području ima prebivalište, odnosno boravište član porodice prema kome je nasilje izvršeno.

Postupak u sporu za zaštitu od nasilja u porodici je hitan, što znači da se prvo ročište se zakazuje u roku od 8 dana od dana kada je tužba primljena u sud.

Drugostepeni sud dužan je da donese odluku u roku od 15 dana od dana kada mu je dostavljena žalba.

Danas se velika pažnja posvećuje podršci i osnaživanju lica koja su bila izložena porodičnom nasilju. Zakon predviđa i vođenje evidencije o licima koja su žrtve nasilja, ali i licima protiv kojih je mera zaštite od nasilja doneta.

Zbog toga kažemo da je porodičnopravna zaštita primarna. Međutim da bi ona bila efikasna na način kako je to zakonodavac zamislio potrebna je znatno bolja organizacija socijalnih službi i edukacija potencijalnih žrtava kako bi na vreme prepoznali mogućnost pojave težih oblika nasilja u porodici i s

⁴ Presudom Vrhovnog kasacionog suda Rev 1069/2016 od 13. jula 2016. god. (kojom se ODBIJA, kao neosnovana revizija tuženog izjavljena protiv presude Apelacionog suda Gž2 117/16 od 10.03.2016. godine, kojom je odbijena žalba protiv presude Osnovnog suda P2 269/15 od 24.12.2015. godine)

tim u vezi delovali preventivno kroz porodičnopravnu zaštitu. Kada porodičnopravna zaštita zakaže prelazi se na krivično-pravnu zaštitu

Krivično-pravna zaštita

Krivično delo nasilje u porodici uvedeno je u naš pravni sistem 2006. godine donošenjem novog Krivičnog zakonika Republike Srbije.⁵ Propisano je članom 194

(1) Ko primenom nasilja, pretnjom da će napasti na život ili telo, drskim ili bezobzirnim ponašanjem ugrožava spokojstvo, telesni integritet ili duševno stanje člana svoje porodice,

kazniće se zatvorom od tri meseca do tri godine.

(2) Ako je pri izvršenju dela iz stava 1. ovog člana korišćeno oružje, opasno oruđe ili drugo sredstvo podobno da telo teško povredi ili zdravlje teško naruši,

učinilac će se kazniti zatvorom od šest meseci do pet godina.

(3) Ako je usled dela iz st. 1. i 2. ovog člana nastupila teška telesna povreda ili teško narušavanje zdravlja ili su učinjena prema maloletnom licu,

učinilac će se kazniti zatvorom od dve do deset godina.

(4) Ako je usled dela iz st. 1. i 2. ovog člana nastupila smrt člana porodice,

učinilac će se kazniti zatvorom od pet do petnaest godina, a ako je član porodice maloletno lice učinilac će se kazniti zatvorom najmanje deset godina.

(5) Ko prekrši mere zaštite od nasilja u porodici koje mu je sud odredio na osnovu zakona kojim se uređuju porodični odnosi,

kazniće se zatvorom od tri meseca do tri godine i novčanom kaznom.

Dakle, Krivični zakonik je tu da pruži zaštitu za tačno određene pojavne oblike društvenog ponašanja koje nazivamo nasilje u porodici. Radnja izvršenja ovog krivičnog dela je definisana kroz njenu posledicu, a posledica jeste ugrožavanje spokojstva, telesnog integriteta ili duševnog stanja i to vršenjem nasilja, pretnjom po život i telo (kvalifikovana pretnja), drskim ili bezobzirnim ponašanjem.

Dakle, da bi neko ponašanje u porodici moglo biti kvalifikovano kao krivično delo nasilja u porodici potrebno je da se najpre kod žrtve javi strah koji se sastoji u trajnijem osećaju ugrožene sigurnosti za telo, duševno stanje ili spokojstvo, a da je sve to posledica primene nasilja, kvalifikovane pretnje ili drskog i bezobzirnog ponašanja učinioca. Bez tog straha krivično delo neće postojati i tada žrtvi ostaje na raspolaganju porodičnopravna zaštita. Krivičnopravna zaštita je uglavnom sekundarna i da do nje dolazi samo u težim pojavnim oblicima nasilja u porodici.. Ovde se traži kvalifikovana pretnja, pretnja smrću ili telesnom povredom o primenom nasilja, pretnjom da će napasti na život ili telo, drskim ili bezobzirnog ponašanjem ugrožava spokojstvo, telesni integritet ili duševno stanje člana svoje porodice smatra se da je izvršio osnovni oblik ovog krivičnog dela.

⁵ ("Sl. glasnik RS", br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019)

Kazna predviđena za osnovni oblika je kazna zatvora od 3 meseca do 3 godine.

Kao oblik vinosti da bi neko bio odgovoran za svoje nasilne postupke potreban je umišljaj što bi podrazumevalo da nasilnik je uvek svestan svog drskog, bezobzirnog i nasilnog ponašanja i da hoće(ima volju) da izvrši takvu radnju.

Teži oblik nasilja u porodice se javlja kad je izvršilac prilikom izvršenja ovog krivičnog dela koristio oružje, opasno oruđe ili sredstvo podobno da telo teško povredi ili zdravlje teško naruši na primer alat, metalnu šipku ili drvenu pa čak i klompu, nož, sekiru, oružje, štap, kolac, veći kamen, vile , ašov, sablju. Izvršilac će se u ovom slučaju kazniti kaznom od šest meseci do pet godina zatvora.

Još teži oblik ovog krivičnog dela postoji ukoliko je žrtvi nanesena jednom ili više puta

1. teška telesna povreda pod kojom se podrazumeva da je prilikom napada žrtvi doveden u opasnost život ili uništen, trajno i znatno oštećen ili oslabljen neki važan neki važan deo tela ili neki važan organ, ako je prouzrokovana trajna nesposobnost za rad, ako je žrtvi trajno i teško narušeno zdravlje i ako je nastala unakaženost. Međutim postoji ovaj oblik krivičnog dela kada je neko teško telesno povređen ali mu nije bio doveden u opasnost život. Ako je povređen neki važan deo tela ili neki važan organ oštećen, a ne uništen, ili oslabljen ili trajno ali ne znatno ili znatno ali ne trajno ili je i trajno i znatno oštećen ili oslabljen neki manje važan deo tela ili organ, ako je prouzrokovana privremena, a ne trajna nesposobnost za rad, ako je zdravlje povređenog narušeno trajno ali ne znatno ili znatno ali ne trajno, kao i ako je došlo do narušenog izgleda povređenog, ali ne u toj meri da predstavlja unakaženost

2. trajno i teško narušeno zdravlja ili je delo učinjeno prema maloletnom licu

Kazna za ovaj oblik krivičnog dela je zatvor od 2 do 10 godina

Najteži oblik ovog krivičnog dela postoji ako nastupi smrt napadnutog lica i u tom slučaju će se izreći kazna zatvora od 3 do 15 godina.

Ukoliko okrivljeni prekrši mere zaštite od nasilja u porodici koje mu je sud izrekao kazniće se novčanom kaznom i kaznom zatvora od 3 meseca do 3 godine.

Postoji velika razlika između nasilja u porodici čija je zaštita propisana porodičnim pravom i nasilja u porodici kao krivičnog dela. Nasilje u porodici je opasno i neprihvatljivo društveno ponašanje, koje je u poslednje vreme u ekspanziji.

Krivični zakonik se primenjuje kod sledećih krivičnih delašto je taksativno nabrojano u članu 4 Zakon o sprečavanju nasilja u porodici na sledeća krivična dela

- 1) proganjanje (član 138a Krivičnog zakonika);
- 2) silovanje (član 178. Krivičnog zakonika);
- 3) obljava nad nemoćnim licem (član 179. Krivičnog zakonika);
- 4) obljava nad detetom (član 180. Krivičnog zakonika);
- 5) obljava zloupotrebom položaja (član 181. Krivičnog zakonika);
- 6) nedozvoljene polne radnje (član 182. Krivičnog zakonika);

- 7) polno uznemiravanje (član 182a Krivičnog zakonika);
- 8) podvođenje i omogućavanje vršenja polnog odnosa (član 183. Krivičnog zakonika);
- 9) posredovanje u vršenju prostitucije (član 184. Krivičnog zakonika);
- 10) prikazivanje, pribavljanje i posedovanje pornografskog materijala i iskorišćavanje maloletnih lica za pornografiju (član 185. Krivičnog zakonika);
- 11) navođenje deteta na prisustvovanje polnim radnjama (član 185a Krivičnog zakonika);
- 12) zapuštanje i zlostavljanje maloletnog lica (član 193. Krivičnog zakonika);
- 13) nasilje u porodici (član 194. Krivičnog zakonika);
- 14) nedavanje izdržavanja (član 195. Krivičnog zakonika);
- 15) kršenje porodičnih obaveza (član 196. Krivičnog zakonika);
- 16) rodoskrnuće (član 197. Krivičnog zakonika);
- 17) trgovina ljudima (član 388. Krivičnog zakonika);
- 18) druga krivična dela, ako je krivično delo posledica nasilja u porodici.

Strožije kažnjavanje povratnika prema Krivičnom zakoniku

Imajući u vidu da je jedan od razloga za izmene i dopune Krivičnog zakonika koje su stupile na snagu 1.12.2020. strožije kažnjavanje povratnika u vršenju krivičnih dela, odredbom u čl 55 a st 1 propisano je da ako je učinilac ranije dva puta osuđen za krivična dela učinjena sa umišljajemsud će izreći kaznu na zatvor od najmanje jednu godinu. U st 2 čl 55 a stoji da sud raniju osudu za krivično delo uzima kao otežavajuću okolnost u slučajevima ako od ranije osude ili izdržane kazne nije proteklo pet godina. U ovakvim slučajevima povrata, predviđa se da sud neće moći da izrekne kaznu ispod granice propisane zakonom ili blažu vrstu kazne, izuzev ako zakon predviđa da se kazna može ublažiti ili ako se učinilac može osloboditi od kazne, a sud ga ne oslobodi od kazne.

ZAKON O SPREČAVANJU NASILJA U PORODICI

Zakon o sprečavanju nasilja u porodici⁶ je počeo da sa primenom 1. juna 2017. godine

Za donošenje Zakona o sprečavanju nasilja u porodici polazna osnova je bila i Nacionalna strategija u borbi protiv nasilja u porodici i međunarodne konvencije, dokumenti koje je naša država ratifikovala i time preuzela određene obaveze iz te oblasti.

Usvajanjem ovog zakona, dolazi do stvaranja sistema koji pruža čitav niz novih rešenja koja su usmerena na efikasnu zaštitu od nasilja u porodici. Sprečavanje nasilja u porodici predstavlja skup mera koje se primenjuju da bi se otkrilo da li preti neposredna opasnost od nasilja od porodici i skup

⁶ ("Sl. glasnik RS", br. 94/2016)

mera koje se primenjuju ako je ta opasnost otkrivena da se obezbedi pružanje zaštite i podrške samoj žrtvi. Zakon o sprečavanju nasilja u porodici ne derogira postojeće odredbe Porodičnog zakona, odredbe koje se odnose na zaštitu od nasilja u porodici, kao ni odredbe koje se odnose na postupak u sporu za zaštitu od nasilja u porodici. Sprečavanje nasilja u porodici sastoji se od skupa mera kojima se otkriva da li pretil neposredna opasnost od nasilja u porodici i skupa mera koje se primenjuju kada je neposredna opasnost otkrivena.

Neposredna opasnost od nasilja u porodici postoji kada iz ponašanja mogućeg učinioca i drugih okolnosti proizlazi da je on spreman da u vremenu koje neposredno predstoji po prvi put učini ili ponovi nasilje u porodici.

Zakon propisuje da je nasilje u porodici, u smislu ovog zakona, kao akt fizičkog, seksualnog, psihičkog ili ekonomskog nasilja učinioca prema licu sa kojim se on nalazi u sadašnjem ili ranijem bračnom, vanbračnom ili partnerskom odnosu ili sa kojim je krvni srođnik u pravoj liniji, a u pobočnoj liniji do drugog stepena ili srođnik po tadbini do drugog stepena ili kome je usvojitelj, usvojenik, hranjenik ili hranitelj, ili prema drugom licu sa kojim živi ili je živeo u zajedničkom domaćinstvu-čl 3. stav 3. Zakona o sprečavanju od nasilja u porodici .Ovaj zakon primenjuje se i na saradnju u sprečavanju nasilja u porodici u krivičnim postupcima za krivična dela taksativno navedena u čl 4 Zakona

Za postojanje porodičnog nasilja, u smislu Zakona neophodno je da postoji neki akt nasilja.

Ako se zaključiti da postoji spremnost mogućeg učinioca da izvrši nasilje ili ponovi ranije, postoji neposredna opasnost od nasilja.

Sprečavanje nasilja u porodici sastoji se od niza mera kojima se otkriva da li pretil neposredna opasnost od nasilja u porodici, kao i skupa mera koje se primenjuju kada je neposredna opasnost otkrivena.

Članom 13 stav 5 Zakona o sprečavanju nasilja u porodici nametnuta i posebna obaveza javnom tužiocu „ ...kome je prijavljeno nasilje ili neposredna opasnost od njega, dužan je da prijavu odmah prosledi policijskim službenicima, da bi oni odmah obavestili nadležnog policijskog službenika (član 14. stav 1)“ . Dakle javni tužilac pored toga što je dužan da primi prijavu za nasilje u porodici, dužan je i da ovu prijavu prosledi policiji.

Nametanje ovakve obaveze samo govori u prilog hitnom postupanju javnog tužioca, kao državnog organa, u slučajevima prijave nasilja u porodici.

To znači da akt nasilja ne mora da bude izvršen. Ako se zaključiti da postoji spremnost mogućeg učinioca da izvrši nasilje ili ponovi ranije, postoji neposredna opasnost od nasilja. Član 14 navodi da “Policijski službenici dužni su da odmah obaveste nadležnog policijskog službenika o svakom nasilju u porodici ili neposrednoj opasnosti od njega, bez obzira kako su za to saznali, i imaju pravo da, sami ili na zahtev nadležnog policijskog službenika, dovedu mogućeg učinioca u nadležnu organizacionu jedinicu policije, radi vođenja postupka.

Zadržavanje u nadležnoj organizacionoj jedinici policije radi vođenja postupka može trajati najduže osam časova.

Tokom postupka u nadležnoj organizacionoj jedinici policije mogući učinilac mora da se pouči i da mu se omogući kontakt i korišćenje usluga branioca i pravne pomoći u skladu sa Ustavom i zakonima Republike Srbije. “

Učinilac nasilja će biti zadržan 8 sati u policijskoj stanici (čl.14.), gde će dati izjavu (u svojstvu mogućeg učinioca), biće prikupljene sve potrebne informacije i procenjen rizik neposredne opasnosti od nasilja (čl. 15).

Ako nasilnik nije doveden u policijsku stanicu (jer nije zatečen na licu mesta, ili je procenjeno da ga ne treba dovesti) procena rizika počinje odmah po prijemu informacija o nasilja.

Prema članu 15 Zakona

“Nadležni policijski službenik mora da mogućem učiniocu koji je doveden u nadležnu organizacionu jedinicu policije pruži priliku da se izjasni o svim bitnim činjenicama, da prikupi potrebna obaveštenja od drugih policijskih službenika, odmah proceni rizik neposredne opasnosti od nasilja u porodici (u daljem tekstu: procena rizika) i da, pod uslovima određenim ovim zakonom (član 17. stav 1), izrekne hitnu meru za sprečavanje nasilja u porodici (u daljem tekstu: hitna mera).

Ako mogući učinilac nije doveden u nadležnu organizacionu jedinicu policije, nadležni policijski službenik procenjuje rizik odmah kada primi od policijskih službenika obaveštenje o nasilju ili neposrednoj opasnosti od njega.

Pre okončanja procene rizika, nadležni policijski službenik može, po potrebi, zatražiti mišljenje centra za socijalni rad.” Nadležni policijski službenik će proceniti rizik neposredne opasnosti od nasilja u porodici (čl.15. i 16.) – što znači da mora da proveriti sledeće činjenice:

- da li je učinilac nasilja spreman da u vremenu koje neposredno predstoji po prvi put učini ili ponovi nasilje u porodici
- da li pretilost ili samoubistvom ili
- poseduje oružje ili
- postoji sumnja na mentalnu bolest ili zloupotrebu psihoaktivne supstance ili
- postoji sukob oko starateljstva nad detetom (decom) ili oko održavanja ličnih odnosa deteta i roditelja koji je mogući učinilac ili
- učinilac već ima izrečenu meru zaštite od nasilja u porodici (parnični postupak) (kada počne primena Zakona proveravaće se i da li ima hitnu meru ili produženu hitnu meru)
- da li vi imate strah i da li procenjujete da će se nasilje ponoviti ili nastaviti. kada istekne policijsko naređenje – produženje hitne mere

Član 16

Procena rizika zasniva se na dostupnim obaveštenjima i odvija se u što kraćem roku.

Pri proceni rizika naročito se vodi računa o tome da li je mogući učinilac ranije ili neposredno pre procene rizika učinio nasilje u porodici i da li je spreman da ga ponovi, da li je pretio ubistvom ili

samoubistvom, poseduje li oružje, da li je mentalno bolestan ili zloupotrebljava psihoaktivne supstance, da li postoji sukob oko starateljstva nad detetom ili oko načina održavanja ličnih odnosa deteta i roditelja koji je mogući učinilac, da li je mogućem učiniocu izrečena hitna mera ili određena mera zaštite od nasilja u porodici, da li žrtva doživljava strah i kako ona procenjuje rizik od nasilja.

Član 17 Zakona govori o hitnim merama

“Ako posle procene rizika ustanovi neposrednu opasnost od nasilja u porodici, nadležni policijski službenik donosi naređenje kojim izriče hitnu meru učiniocu koji je doveden u nadležnu organizacionu jedinicu policije (član 15. stav 1).

Hitne mere su: mera privremenog udaljenja učinioca iz stana i mera privremene zabrane učiniocu da kontaktira žrtvu nasilja i prilazi joj.

Naređenjem mogu da se izreknu obe hitne mere. Nadležni policijski službenik je dužan da obavesti javnog tužioca o naređenju za hitne mere.

Javni tužilac može predložiti produženje hitne mere na još 30 dana. Ako donese takvu odluku, mora dostaviti sudu predlog u roku od 24 sata (čl.18). Zakon u odredbi čl 17 navodi hitne mere :

1. mera privremenog udaljenja učinioca iz stana
2. mera privremene zabrane učiniocu da kontaktira žrtvu nasilja i prilazi joj

Sud odlučuje o predlogu u roku od 24 sata, bez prisustva učinioca (samo na osnovu dostavljene dokumentacije) (čl.19). Sud može odlučiti da produži ili da ne produži hitne mere.

O odluci suda ćete biti obavješteni od strane policije.

Učinilac nasilja ima pravo na žalbu na odluku suda u roku od 3 dana. O žalbi odlučuje viši sud. Osnovni sud dužan je da žalbu i sve spise predmeta prosledi višem sudu u roku od 12 časova od prijema žalbe.. Na odluku suda može da se žali i tužilac (čl.20).

Hitne mere i produžene hitne mere mogu biti izrečene i u odnosu na decu. Ukoliko se učinilac ne javi policiji nakon 48 sati, odnosno ne primi rešenje o produženju hitnih mera, mere imaju dejstvo.

Šta ako učinilac nasilja prekrši hitnu meru?

Ako učinilac nasilja prekrši hitnu meru (48h) ili produženu hitnu meru (30 dana) to treba prijaviti policiji.

Kada je reč o postupku koji se vodi pred sudom za produženje hitnih mera Zakon propisuje da je za odlučivanje o predlogu javnog tužioca o produžavanju hitnih mera nadležan osnovni sud. Mesno je nadležan sud na čijem području se nalazi prebivalište, odnosno boravište lica prema kome je izrečena hitna mera. Zakon ne daje mogućnost da žrtva podnese žalbu, s obzirom na to da predlog za produženje hitne mere može da podnese samo javni tužilac. Žrtvi svakako ostaje mogućnost da, kao i do sada, u skladu sa Porodičnim zakonom traži sudsku zaštitu i određivanje privremenih mera.

O žalbi odlučuje veće od troje sudija višeg suda u roku od tri dana od dana kada je primilo žalbu od osnovnog suda, a osnovni sud je dužan da kad zaprimi žalbu da je u roku od 12 časova prosledi

višem sudu. U drugom stepenu odlučuje veće sastavljeno od troje sudija. Viši sud može odbiti žalbu i potvrditi rešenje osnovnog suda.

Može usvojiti žalbu i preinačiti I rešenje osnovnog suda.

čl 20 Z. Viši sud može odbiti žalbu i potvrditi rešenje osnovnog suda ili usvojiti žalbu i preinačiti rešenje osnovnog suda. On ne može ukinuti rešenje osnovnog suda i predmet vratiti osnovnom sudu na ponovno postupanje.

Žalba ne odlaže izvršenje rešenja osnovnog suda.

Na postupak odlučivanja o produžavanju hitne mere shodno se primenjuje zakon kojim se uređuje parnični postupak, ako ovim zakonom nije drugačije određeno.

Ukoliko učinilac nasilja fizički napadne oštećenu/og kršeći meru, on nije samo prekršio meru, već je učinio novo delo nasilja u porodici, za koje može da odgovara i u krivičnom postupku.

ZAKON O BESPLATNOJ PRAVNOJ POMOĆI ⁷ u odredbi čl 4 stav 3 tačka 4 navodi da licu koje ostvaruje pravnu zaštitu od nasilja u porodici ima pravo na besplatnu pravnu pomoć.

Šta nakon hitne ili produžene hitne mere – razmatranje slučaja nasilja na sastanku za koordinaciju i saradnju.

Bez obzira da li su donete hitne mere (48h) ili produžene mere (još 30 dana) svaki prijavljeni slučaj nasilja u porodici se razmatra na sastanku Grupe za koordinaciju i saradnju, koju čine predstavnik tužilaštva, policije i centra za socijalni rad (čl.25. i 26.).

Na sastanku se planiraju mere zaštite i podrške koje odgovaraju nastaloj situaciji.

Zakon propisuje evidenciju podataka o slučajevima nasilja u porodici, a ustanovljuje se I centralna evidencija o slučajevima nasilja u porodici koja se vodi u Republičkom javnom tužilaštvu

Prema odredbi člana 28 "Nadležni policijski službenici i javni tužioci, zamenici javnih tužilaca i sudije koji primenjuju ovaj zakon dužni su da završe specijalizovanu obuku prema programu koji donosi Pravosudna akademija."

Evropski sud za ljudska prava i sudska praksa - nasilje u porodici

Kršenje osnovnih ljudskih prava može dovesti do odgovornosti države, i to ne samo zbog samog čina kršenja nekog od prava propisanih Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu: EKLP), već i zbog nedostatka pozitivne obaveze države da spreči povredu tih prava. Zapravo, država je obavezna sa dužnom pažnjom osigurati poštovanje ljudskih prava, a da bi ispunila ovu obavezu ona mora sprečiti, istražiti i kazniti onoga ko krši ljudska prava.

U poslednjih pet godina Evropski sud za ljudska prava odlučujući u predmetima koji su se odnosili na nasilje u porodici, utvrdio je postojanje pozitivne obaveze države i odredio minimalne standarde zaštite žrtve nasilja u porodici. Stavovi Suda su uticali na donošenje Konvencije Saveta Evrope o

⁷ ("Sl. glasnik RS", br. 87/2018)

sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, što se, između ostalog, I navodi u preambuli Konvencije. Cilj ove Konvencije je da se spreče krivična dela nasilja u porodici i da ova dela ne predstavljaju nizak prioritet u istragama i sudskim postupcima, „Sud, odlučujući u predmetima nasilja u porodici poziva se na zaštitu prava na život, zabranu nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja i zabranu diskriminacije. Evropski sud za ljudska prava, kada odlučuje o predmetima u kojima se desilo nasilje u porodici, naročitu pažnju posvećuje obavezi država da preventivno deluju i preduzmu aktivne mere za sprečavanje i zaštitu žrtve nasilja. Država ima obavezu da spreči nasilje u porodici, a ako se ono desi, njena je dužnost da zaštiti žrtvu nasilja. Evropski sud za ljudska prava utvrdio je minimalne standarde u pogledu zaštite žrtve nasilja u porodici, koji se ogledaju u sledećem:

- U slučajevima nasilja u porodici država ima pozitivnu obavezu, odnosno dužnost da zaštiti žrtvu nasilja. - Sud ne smatra da je obaveza vlasti ispunjena ukoliko je protiv nasilnika pokrenut krivični postupak ili ako je isti obustavljen iz razloga povlačenja prijave od strane žrtve nasilja. Sud ističe da je glavna svrha izricanja krivičnih sankcija ili mera ograničiti i odvratiti počinitelja od nanošenja daljnje štete. Tužilaštvo treba biti u mogućnosti da nastavi krivično gonjenje u javnom interesu, bez obzira na to što je žrtva povukla podnesenu prijavu.

Žrtvi nasilja u porodici je neophodno pružiti hitnu zaštitu.

Predmet ESLJP Branko Tomašić i drugi protiv Hrvatske⁸

Osnovne činjenice o slučaju:

Podnositelji predstavke su rođaci od M.T. i njenog maloletnog deteta V.T., koji su ubijeni od strane M.M., detetovog oca. M.T. i M.M. su zajedno živeli u domu M.T.-ovih roditelja do juna 2005. god, kada se M.M. iselio nakon svađa sa članovima domaćinstva. U januaru 2006. godine M.T. je podnela krivičnu prijavu protiv M.M. zbog navodnih pretnji smrću. U okviru krivičnog postupka, psihijatrijsko veštačenje utvrdilo je verovatnoću da će M.M. ponoviti slične postupke u budućnosti, te je naglasilo potrebu za psihijatrijskim tretmanom M.M. Dana 15. marta 2006. M.M. je osuđen na pet meseci zatvora zbog uzastopnih pretnji da će ubiti sebe, M.T. i njihovo dete bombom, te mu je sud kao meru bezbednosti izrekao obavezno psihijatrijsko lečenje tokom izdržavanja kazne zatvora i nakon puštanja, a u skladu sa naknadno izvršenom procenom. 26. aprila drugostepeni sud je smanjio meru bezbednosti psihijatrijskog tretmana na dužinu trajanja zatvorske kazne. M.M. je pušten iz zatvora 3. jula 2006. godine, nakon izdržane kazne. 15. augusta 2006. god. usmrtio je M.T. i V.T. pucnjima iz pištolja, nakon čega je počinio samoubistvo.

Žalba: Podnositelji predstavke su se žalili da država Hrvatska nije uspela da preduzme sve dovoljne pozitivne mere da zaštiti živote M.T i V.T. u skladu sa obavezama iz člana 2, te da nije preduzela adekvatnu istragu povodom odgovornosti državnih organa za njihovu smrt. Utvrđena povreda Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava: proizlazi iz niza međunarodnih pravnih instrumenata, te predstavlja utvrđen pravni standard za postupanje. Ispitujući činjenice slučaja, sud je utvrdio da domaći sudovi nisu postupali hitno u izricanju privremene mere starateljstva (postupak nije rešen u roku od 8 meseci), što bi bilo razumljivo s obzirom na to da je podnositeljica trpila nasilje,

⁸ presuda ESLJP br. 46598/06 od 15. 01.2009.

koje je bilo potkrepljeno medicinskim dokazima i tvrdnjama svedoka; te štaviše da sud nije uzeo u obzir teške posledice koje ovakvo ponašanje ostavlja na trogodišnje dete, koje je svedočilo slučajevima nasilja, što je iziskivalo dodatnu hitnost u rešavanju. Neuspeh nadležnog suda da usvoji meru starateljstva bez kašnjenja u situaciji koja je negativno pogađala podnositeljicu i dobrobit drugog podnosioca, te nedostatak preduzimanja dovoljnih mera povodom nasilnog ponašanja supruge u tom periodu, okvalifikovano je da predstavlja kršenje pozitivne obaveze države unutar člana 8. Konvencije da obezbedi poštovanje privatnog i porodičnog života. U pogledu nepodnošenja službene krivične prijave od strane tužilaštva za okvalificirano delo lake telesne povrede, na koje se podnositeljica također žalila, sud je utvrdio da takva praksa ulazi u polje slobodne procene same države; iako je sud naglasio da se tretiranje nasilja u porodici kao privatne stvari ne može smatrati kompatibilnim sa obavezom nadležnih organa da zaštite život podnositeljice

Obrazloženje suda: Nalazi domaćih sudova i zaključci psihijatrijskog izveštaja bez sumnje su pokazali da su nadležni državni organi bili upoznati sa ozbiljnošću prijetnje smrću upućenih M.T. i V.T. te da su svi razumni koraci morali biti preduzeti kako bi se oni zaštitili. Sud je utvrdio nekoliko nedostataka u delovanju nadležnih organa. Prvo, nije izvršen pretres prostorija i vozila M.M. tokom prvobitnog krivičnog postupka protiv optuženog, iako je u nekoliko navrata isti pretio upotrebom bombe. Drugo, iako je psihijatrijsko veštačenje – za potrebe krivičnog postupka – naglasilo bitnost kontinuiranog psihijatrijskog lečenja M.M., država nije uspela dokazati da je takav tretman uopšte pravilno izvršen. Naime, dostavljena dokumentacija pokazuje da se tretman sastojao od sesija razgovora sa zatvorskim osobljem, od kojeg niko nije bio psihijatar.

Nadalje, sudska odluka, naređujući provođenje mere bezbednosti psihijatrijskog lečenja, uopšte nije sadržavala detalje o načinu izvršenja/provođenja lečenja; dok je samo zakonodavstvo ostavilo značajan prostor diskrecije zatvorskim organima da odluče kako da deluju u pogledu provođenja lečenja, a isti nisu efikasno proveli individualni program lečenja propisan zakonom. Konačno, M.M. nije pregledan prije puštanja na slobodu kako bi se ispitalo da li još uvek predstavlja rizik za M.T. i V.T. Shodno navedenom, sud je zaključio da domaći organi nisu preduzeli sve neophodne razumne mere da zaštite živote M.T. i V.T. (od strane osobe koja je prethodno osuđena za prijetnje ubistvom). Sud je posebno držao dokazom da su te prijetnje shvaćene od domaćih vlasti kao ozbiljne kroz činjenicu da je M.M. osuđen na безусловnu nu zatvorsku kaznu. Dužnost poduzimanja preventivnih mera za zaštitu života određenih pojedinaca u situacijama kad je država znala ili morala znati za postojanje opasnosti za njihov život specifična je dimenzija pozitivne obaveze države prema stavu suda. U slučaju Tomašić i drugi Sud je držao nedvojbeno dokazanim, na temelju nalaza samih domaćih tela, da je država bila svesna opasnosti koja je pretila žrtvama. Također je zaključio da nisu poduzete razumne mere kojima bi se ta opasnost mogla otkloniti.

Glavni razlog povrede Sud je pronašao u neadekvatnim i nedovoljno preciznim odredbama hrvatskog zakonodavstva koje se tiču primene sigurnosne mere obveznog psihijatrijskog lečenja. Sud je doneo odluku da je došlo do kršenja člana 2 Konvencije, jer tužena država nije preduzela odgovarajuće mere da bi sprečila smrt i nije preduzela efikasnu istragu o odgovornosti države za njihovu smrt.

Literatura:

- 1) ZAKON O SPREČAVANJU NASILJA U PORODICI ("Sl. glasnik RS", br. 94/2016)
- 2) S. Jovanović: Pravna zaštita od nasilja u porodici
- 3) Krivični zakonik ("Sl. glasnik RS", br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019)
- 4) Gasmir, Gordana (2016), "Principi nediskriminacije i saveznog ispunjavanja obaveza države – Teorijski pogled na Istanbul Konvenciju Saveta Evrope i praksu Evropskog suda za ljudska prava", naučni časopis Kultura Polisa, ISSN 1820 – 4859, br. 1/ 2016, str. 149 – 167
- 5) PORODIČNI ZAKON ("Sl. glasnik RS", br. 18/2005, 72/2011 - dr. zakon i 6/2015)
- 6) „Mere prevencije“, sajt Ministarstva pravde „ Isključi nasilje“ (www.iskljucinasilje.rs)
- 7) www.echr.coe.int/ECHR/ENHeader/Case-law/Hudoc/Hudoc+detabase/

Ključne reči: porodičnog nasilja, hitna mera, porodično nasilje kroz krivično pravo i Zakon o sprečavanju nasilja u porodici, Predmet ESLJP Branko Tomašić i drugi protiv Hrvatske

Članak objavio Lege Artis jul/august 2020. dvobroj